

Yetişkin Bağlanma Örüntüleri ile Psikopatoloji Belirtileri Arasındaki İlişkide Bilişsel Özelliklerin Aracı Rolü: Kontrol Odağı ve Tekrarlayıcı Düşünme*

Psik. İ. Volkan GÜLÜM¹, Psik. İhsan DAĞ²

ÖZET

Amaç: Çalışmanın amacı, önceki çalışmalarca ortaya konmuş olan bağlanma ile depresyon, obsesif kompulsif bozukluk (OKB) ve sosyal kaygı belirtileri arasındaki ilişkide kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme gibi bilişsel değişkenlerin aracı rollerini incelemek ve bu çok boyutlu ilişkiye Bilişsel Kuram çerçevesinde bütüncül bir bakış sunmaktır.

Yöntem: Türkiye'nin farklı bölgelerindeki 9 ayrı ilden, 14 ayrı üniversitede eğitimine devam eden, 661 kadın ve 331 erkek olmak üzere toplam 992 öğrenci kontrol odağı değişkeni modelinin; aynı örneklemden 581 kadın ve 294 erkek, toplam 875 öğrenci de tekrarlayıcı düşünme modelinin örneklemini oluşturmaktadır. Kontrol Odağı Ölçeği, Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, Beck Depresyon Envanteri, Maudsley Obsesif-Kompulsif Belirti Ölçeği ve Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği katılımcılara sınıflarında toplu olarak uygulanmıştır. Veriler yapısal eşitlik modeli ve aracı değişken analizleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Kadınlarda kaygılı bağlanma ile depresyon, OKB ve sosyal kaygı belirtileri arasındaki ilişkide kontrol odağının kısmi aracı rol üstlendiği, erkeklerde ise bu ilişkinin sadece depresyon belirtileri açısından ortaya çıktığı görülmüştür. Tekrarlayıcı düşünmenin hem kadınlar hem de erkeklerde kaygılı bağlanma ile depresyon, OKB ve sosyal kaygı belirtileri arasındaki ilişkide kısmi aracı roller üstlendiği saptanmıştır. Kaçınmacı bağlanma bağlamında ise anlamlı herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Sonuç: Bağlanma ve psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel değişkenlerin önemli aracı roller üstleniyor olabileceği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Bağlanma, psikopatoloji, kontrol odağı, tekrarlayıcı düşünme

SUMMARY

The Mediator Role of the Cognitive Features in the Relationship between Adult Attachment Patterns and Psychopathology Symptoms: The Locus of Control and Repetitive Thinking*

Objective: The main aim of the study is to investigate the mediator roles of locus of control and repetitive thinking in the known relationship between adult attachment patterns and depression, obsessive compulsive disorder (OCD) and social anxiety symptoms. Together with this aim we sought to generate an integrative point of view to these relationships using a cognitive framework.

Method: There were 992 participants (661 women, 331 men) for the locus of control model, and 875 participants (581 women, 294 men) for the repetitive thinking model. All of the participants were college students and come from 14 different colleges across 9 different provinces. Participants were evaluated using the Locus of Control Scale, the Repetitive Thinking Questionnaire, the Experiences in Close Relationship Scale-II, the Beck Depression Inventory, the Maudsley Obsessive Compulsive Inventory and the Liebowitz Social Anxiety Scale. Structural Equation Modeling and mediator analysis were applied to the data.

Results: The results revealed that there are some partial mediator roles of the locus of control in the relationship between attachment anxiety and depression, OCD and social anxiety for women but there is only an association with depression for men. Regarding repetitive thinking, there are some partial mediator roles between attachment anxiety and depression, OCD and social anxiety for both women and men. These cognitive features do not mediate the relationship between avoidant attachment and psychopathology symptoms for either women or men.

Conclusion: This study uncovered that cognitive features are important and incontrovertible variables in the relationship between attachment patterns and psychopathology symptoms.

Key Words: Attachment, psychopathology, locus of control, repetitive thinking

Geliş Tarihi: 09.06.2013 - Kabul Tarihi: 28.10.2013

*Bu çalışma 111K016 numaralı TÜBİTAK projesinin bir parçasıdır.

¹Psik., ²Psik. Prof., Psikoloji Bl., Hacettepe Üniv., Ankara.

Psik. İ. Volkan Gülüm, e-posta: volkanglm@gmail.com

GİRİŞ

Beşikten mezara kadar devam eden bir süreç olarak tanımlanan bağlanma (Bowlby 1973), doğumdan itibaren şekillenmeye başlar ve yetişkinlik yaşamını doğrudan etkiler (Bowlby 1969, 1973, Ainsworth 1989). Yaşamın ilk anlarından itibaren şekillenmeye başlayan bu bağlanma örüntüleri değişime karşı dirençlidir (Bretherton 1995) ve pek çok psikopatoloji ile ilişkili olarak görülmüştür (Myhr ve ark. 2004, Sabuncuoğlu ve Berkem 2006, Liu ve ark. 2009, Sümer ve ark. 2009 gibi). Bağlanma ve psikopatoloji arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü ise ne yazık ki mevcut çalışmaların önemli bir eksikliği oluşturmaktadır. Oysaki insanların duygu ve davranışlarının olayları nasıl yorumladıklarına bağlı olarak değiştiğini ve psikiyatrik sorunların temelinde insanların çarpıtılmış ve işlevsel olmayan düşüncelerinin yattığını söyleyen Bilişsel Kuram (Beck 1995), bize bu ilişkide yer alabilecek aracı değişkenler olduğunu işaret etmektedir.

Bağlanma örüntüleri ve psikopatoloji arasındaki ilişkide söz konusu bilişsel özelliklerden biri olan bilişsel esnekliğin aracı rolü daha önceki bir çalışmayla ayrıntılı olarak ele alınmış ve söz konusu ilişkide bilişsel esnekliğin önemli bir rol üstlendiği ortaya konmuştur (Dağ ve Gülüm 2013). Bu çalışma kapsamında da, iki farklı bilişsel özelliğin bağlanma ve psikopatoloji arasındaki ilişkideki rolü, ilk çalışmadaki veri havuzu kullanılarak incelenecektir: Kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme.

Bireyin davranışları sonucunda olumlu ya da olumsuz pekiştirecin ortaya çıkmasına bağlı olarak gelecekte benzer davranışın benzer bir pekiştireç tarafından izleneceğine dair oluşan beklentinin, bireyin kendisinden kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair algısı kontrol odağını oluşturur. Bireyin bu pekiştiricilerin kendisinden kaynaklandığını düşündüğü durumda 'iç' kontrol odağı, kendisi dışındaki güçlerden, şans ya da kaderden kaynaklandığını düşündüğü durumlarda da 'dış' kontrol odağına inandığı varsayılmaktadır (Rotter 1966, 1975). Kontrol odağının psikopatolojilerle ilişkisinin incelendiği çok sayıda çalışma vardır (Cheng ve ark. 2013, Inozu ve ark. 2012 gibi). Örneğin Cheng ve arkadaşlarının (2013) yaptıkları meta analiz çalışmasında dış kontrol odağı ile depresyon ve kaygı belirtileri arasında orta seviyede bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin bireyci ve toplulukçu kültürler arasında farklılaştığı belirtilmiştir. Ancak diğer hiçbir çalışmada olmadığı gibi bu çalışmada da erken dönem deneyimlerin etkisi araştırmaya dâhil edilmemiş ve bu deneyimlerin olası etkisi çalışma dışında tutulmuştur. Tepki tarzları kuramına göre (Nolen-Hoeksema 1991) ruminasyon, bireyin depresif belirtilerine pasif ve tekrarlı bir şekilde odaklanmasıyla ilgilidir. Ruminasyon kavramına benzer düşünce tarzlarının diğer psikopatolojilerde de söz konusu olduğu tartışılmakta ve bu kavrama genel olarak tekrarlayıcı düşünme de denmektedir (McEvoy ve ark. 2010). Tekrarlayıcı düşünmenin psikolojik sorunlarla ilişkili bulunduğu pek çok çalışma mevcuttur

(Nolen-Hoeksema 2000, Moulds ve ark. 2007, Thompson ve ark. 2010, Yook ve ark. 2010, Abbott ve Rapee 2004). Bu çalışmaların hiçbirinde erken dönem deneyimler ile psikolojik belirtiler bir arada ele alınırken tekrarlayıcı düşünmenin olası aracı etkisi incelenmemiş ve kontrol odağı çalışmalarında olduğu gibi tekrarlayıcı düşünme de araştırmaların kapsamı dışında tutulmuştur.

Amaç

Daha önce pek çok çalışma tarafından ortaya konmuş olan bağlanma ve psikopatoloji (depresyon, OKB, sosyal kaygı) arasındaki ilişkide kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünmenin aracı rollerinin ilk kez değerlendirilmesi ve bu ilişkileri bütüncül bir bakış açısı ile sunmak bu çalışmanın amaçlarını oluşturmaktadır. Bu amaca uygun olarak, erken dönem bağlanma örüntüleri ve psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide dış kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünmenin aracı rollerinin olduğu çalışmamızın hipotezini oluşturmıştır.

YÖNTEM

Örneklem

Türkiye'nin 9 farklı ilindeki 14 üniversiteden öğrenciler çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Kontrol odağı değişkeninin sınındığı modelde 661 kadın ve 331 erkek yer almaktadır. Örneklem özelliklerine ilişkin ayrıntılara Dağ ve Gülüm'ün (2013) çalışma raporundan ulaşılabilir. Çeşitli sebeplerle tekrarlayıcı düşünme ölçüm aracını doldurmayan katılımcılar olduğundan bu model sınanırken kullanılan örneklemin demografik bilgileri Tablo 1'de verilmiştir.

Ölçüm araçları

Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeği (TDÖ): McEvoy ve arkadaşlarının (2010) geliştirdiği otuz bir maddelik ölçek, duygudurum ve kaygı bozukluklarında sıklıkla karşılaşılan, bireylerin olumsuz yaşam olaylarıyla ilgili olarak tekrarlayıcı bir düşünce döngüsüne girme eğilimini psikolojik bozukluklardan bağımsız olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ülkemiz için uyarlaması Gülüm ve Dağ (2012) tarafından yapılan bu ölçeğin özgün formundaki 31 maddesi korunmuştur. Türkçe TDÖ'nün Cronbach alfa değeri 0,94'tür ve bu ölçek ile açıklanan toplam varyans %40,48'dir.

Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): 5'li Likert tipinde olan ve toplam 47 maddeden oluşan bu ölçek Dağ (2002) tarafından geliştirilmiştir (1:hiç uygun değil, 5:tamamen uygun). Puanlardaki yükselme dış kontrol odağı inancını yansıtmaktadır. Olası puan aralığı 47 ile 235 arasındadır. Tüm ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0,92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bir aylık test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise 0,88'dir (Dağ 2002).

TABLO 1. Tekrarlayıcı Düşünme Modeli Örnekleminin Yaş ve Cinsiyetleri ile Katılımcıların Üniversitelere Göre Dağılımı.

	S	Minimum	Maksimum	Ort.	SS
Kadın	581	17	29	20,8	1,82
Erkek	294	18	29	21,66	1,93
Toplam	875	17	29	21,1	1,90

Üniversite Adı	Kadın		Erkek		Toplam
	s	Yüzde (%)	s	Yüzde (%)	S
Atatürk Üniversitesi	30	5,2	44	15,0	74
Başkent Üniversitesi	70	12,0	14	4,8	84
Cumhuriyet Üniversitesi	24	4,1	20	6,8	44
Çukurova Üniversitesi	32	5,5	27	9,2	59
Dicle Üniversitesi	40	6,9	34	11,6	74
Dokuz Eylül Üniversitesi	27	4,6	1	0,3	28
Gazi Üniversitesi	41	7,1	28	9,5	69
Hacettepe Üniversitesi	79	13,6	31	10,5	110
Işık Üniversitesi	76	13,1	11	3,7	87
İzmir Ekonomi Üniversitesi	41	7,1	9	3,1	50
Karadeniz Teknik Üniversitesi	38	6,5	11	3,7	49
Marmara Üniversitesi	39	6,7	29	9,9	68
Mersin Üniversitesi	29	5,0	28	9,5	57
Yaşar Üniversitesi	15	2,6	7	2,4	22

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II): Fraley ve Shaver (2000) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Selçuk ve arkadaşları (2005) tarafından yapılmıştır. Ölçekte 18'i kaygı, 18'i kaçınma alt faktöründe olmak üzere 7'li Likert tipinde toplam 36 madde vardır. Her bir alt boyuttan alınan puan 18 ile 126 arasında değişmekte ve ölçekten alınan puan arttıkça kaçınmacı bağlanma ya da bağlanma kaygısının arttığı söylenmektedir. Kaçınma alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı 0,90 iken, kaygı alt boyunun Cronbach alfa katsayısı 0,86'dır. Ölçeğin kaçınma ve kaygı boyutlarına ilişkin test-tekrar test güvenilirliği katsayıları ise sırasıyla 0,81 ve 0,82'dir (Selçuk ve ark. 2005).

Beck Depresyon Envanteri (BDE): Beck (1961; akt. Hisli 1988) tarafından geliştirilen ve Hisli (1988, 1989) tarafından uyarlanan envanter 21 maddeden oluşmakta ve her bir madde 0 ile 3 puan arasında puanlanmaktadır. Envanterden alınabilecek en yüksek puan 63'tür. Toplam puanın yüksek oluşu depresif belirtilerin düzeyinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Arkar ve Şafak (2004) ölçeğin Cronbach alfa değerini hesaplamış ve bu değeri 0,90 olarak bulmuştur.

Maudsley Obsesif-Kompulsif Belirti Ölçeği (MOKBÖ): Doğru yanlış biçiminde yanıtlanan ölçek obsesif kompulsif belirtilerin türünü araştırmak ve obsesif hastaları diğer nevrotik hastalardan ayırt etmek amacıyla geliştirilmiştir. Hasta tarafından doldurulan, öz bildirim türü bir ölçektir (Sanavio ve Vidotto 1985). Ölçeğin dilimize uyarlaması Erol ve Savaşır (1988) tarafından yapılmış, geçerli ve güvenilir olduğu gösterilmiştir. Ölçekten alınabilecek puanlar 0 ile 37 arasında değişir ve puanın yükselmesi obsesif kompulsif belirtilerin arttığına işaret eder.

Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSKÖ): LSKÖ sosyal fobisi olan bireylerin korku ve/veya kaçınma davranışı gösterdiği sosyal ilişki ve performans durumlarını değerlendirmek üzere geliştirilmiştir. İki alt ölçeği olan LSKÖ'de 11'i sosyal ilişki ve 13'ü performans olmak üzere toplam 24 madde vardır. Ölçeğin puanlarının yükselmesi sosyal kaygı ve kaçınmanın arttığına işaret eder. Özgün LSKÖ'nün Cronbach alfa değeri 0,81 ile 0,92 arasında değişmektedir (Heimberg ve ark. 1999). Ölçeğin dilimize uyarlaması Soykan ve arkadaşları (2003) tarafından yapılmıştır. Tüm ölçek için Cronbach alfa katsayısı 0,98 olarak bulunmuştur. 'Korku ya da kaygı' ve 'kaçınma' alt ölçekleri için de Cronbach alfa katsayısı sırasıyla;

TABLO 2. YİYE-II, TDÖ, BDE, LSKÖ, MOKBÖ Ölçeklerinden Elde Edilen Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.

	Kadın (S=581)		Erkek (S=294)	
	Ort.	SS	Ort.	SS
YİYE-II-Kaygı	3,43	0,98	3,45	1,05
YİYE-II-Kaçınma	3,47	1,00	3,13	1,00
TDÖ	3,05	0,90	2,87	0,92
BDE	0,55	0,40	0,54	0,42
LSKÖ	1,84	0,44	1,78	0,47
MOKBÖ	1,63	0,16	1,63	0,18

YİYE-II: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, TDÖ: Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeği, BDE: Beck Depresyon Envanteri, LSKÖ: Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği, MOKBÖ: Maudsley Obsessive-Kompulsif Belirti Ölçeği.

0,96 ve 0,95'tir. Ölçeğin Türkçe formunun kendini bildirim ölçeği olarak geçerlik ve güvenilirlik hesaplarını Bayramkaya (2009) yapmıştır. Tüm ölçek için Cronbach alfa katsayısı 0,94, korku ya da kaygı alt ölçeği için 0,90 ve kaçınma alt ölçeği için 0,89'dur.

İşlem

TÜBİTAK tarafından desteklenen 111K016 numaralı projenin bir parçası olan bu çalışmaya başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Senato Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Uygulama yapılacak olan üniversitelerin rektörlüklerinden yazılı izinler alındıktan sonra, seçkisiz bir biçimde sıralanmış ve kitapçık haline getirilmiş olan ölçekler katılımcılara araştırmacıların görevlendirdiği kişilerce toplu olarak, 2011-2012 yılı bahar döneminin başındaki iki aylık süre içerisinde uygulanmıştır. Katılımcılara katılımın gönüllü olduğu bildirilmiş ve yazılı onamları alınmıştır. Veriler SPSS 20.0 ve Amos 20.0 yazılımları kullanılarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Elde edilen tüm veriler çok değişkenli istatistiğin temel sayıltılarından olan normallik, doğrusallık, varyansların homojenliği açısından test edilmiş ve veri setinin söz konusu sayıltıları karşıladığı görüldükten sonra asıl analizlere geçilmiştir.

Kontrol odağı modelinde yer alan değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri, ortalama ve standart sapmalarına Dağ ve Gülüm'den (2013) ulaşmak mümkündür. KOÖ'den kadınların ve erkeklerin aldığı puanların ortalama ve standart sapmaları sırasıyla 3,49 (SS=0,83) ve 3,86'dır (SS=0,78). Kadınların KOÖ puan ortalamaları ve YİYE-Kaygı, YİYE-Kaçınma, BDE, LSKÖ ve MOKBÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkiler de sırasıyla 0,26, 0,11, 0,26, 0,20, 0,24'tür. Erkeklerin KOÖ puan ortalamaları ve YİYE-Kaygı, YİYE-Kaçınma, BDE, LSKÖ ve MOKBÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkiler de sırasıyla 0,29, 0,20, 0,23, 0,16, 0,18'dir. Belirtilen tüm ilişkiler 0,001 düzeyinde anlamlıdır.

Tekrarlayıcı düşünme modelinde yer alan her bir değişkenin betimleyici istatistikleri, maddelere verilen ortalama tepki temel alınarak Tablo 2'de ve değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri Tablo 3'te görülmektedir.

Her iki modeldeki gizil değişkenleri göstermek üzere üçer gösterge değişkeni açımlayıcı faktör analizine dayanan parsel yöntemi (parsel yöntemi hakkında daha fazla bilgi için bk. Hall ve ark. 1999) kullanılarak oluşturulmuş (Sosyal kaygı gizil değişkeni kullanılan ölçeğin yapısı göz önünde bulularak iki gösterge değişkeniyle gösterilmiştir.) ve analizler yapısal eşitlik modelleri kullanılarak yapılmıştır. Analizler en yüksek olasılık kestirim yöntemi (maximum likelihood) kullanılarak ve model geliştirme izlemine dayanarak yapılmıştır. Uyum indekslerini değerlendirirken Hooper ve arkadaşlarının (2008) derlemesinden yararlanılmıştır.

TABLO 3. Tekrarlayıcı Düşünme Modeli Değişkenlerinin Birbirleriyle Olan Korelasyonları.

YİYE-II-Kaygı	-					
YİYE-II-Kaçınma	0,16**/0,26**	-				
TDÖ	0,40**/0,38**	0,05/0,02	-			
BDE	0,38**/0,34**	0,09*/0,14*	0,47**/0,39**	-		
LSKÖ	0,24**/0,25**	0,33**/0,22**	0,22**/0,21**	0,32**/0,28**	-	
MOKBÖ	0,28**/0,37**	0,23**/0,24**	0,32**/0,30**	0,43**/0,35**	0,28**/0,37**	-
	YİYE-II-Kaygı	YİYE-II-Kaçınma	TDÖ	BDE	LSKÖ	MOKBÖ

YİYE-II: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II, TDÖ: Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeği, BDE: Beck Depresyon Envanteri, LSKÖ: Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği, MOKBÖ: Maudsley Obsessive-Kompulsif Belirti Ölçeği.

*p<0,05 **p<0,01

Not: Erkeklerle ilişkin değerler tabloda koyu renk gösterilmiştir (S Kadın =581, S Erkek =294).

TABLO 4. Kontrol Odağı Modelinin Aracı Değişken Analiz Sonuçlarının Özetlenmesi: Sobel Testi ve Aracılık Türü.

Cinsiyet	Yordayan değişkenler: Bağlanma boyutu	Aracı değişkenin yordanan değişken (psikopatoloji) üzerindeki rolü					
		Depresyon		OKB		Sosyal kaygı	
		Sobel test	Açıklama	Sobel test	Açıklama	Sobel test	Açıklama
Kadın	Kaygılı bağlanma	3,71**	Kısmi aracı	3,60**	Kısmi aracı	3,00**	Kısmi aracı
	Kaçınmacı bağlanma	1,02	Aracılık yok	1,02	Aracılık yok	1,00	Aracılık yok
Erkek	Kaygılı bağlanma	2,05*	Kısmi aracı	0,90	Aracılık yok	1,26	Aracılık yok
	Kaçınmacı bağlanma	1,55	Aracılık yok	0,84	Aracılık yok	1,11	Aracılık yok

*p<0,05 **p<0,001

OKB: Obsesif kompulsif bozukluk.

Kontrol odağı

Yapılan analizlerde ölçüm modellerinin uyum indekslerinin yeterli olduğu görülmüştür. Ölçüm modelinin kadınlar için uyum indeksleri: $\chi^2(104, S=661)=250,5$, $p<0,001$, GFI: 0,96, AGFI: 0,94, NNFI: 0,97, CFI: 0,98, RMSEA: 0,046'dır. Ölçüm modeli anlamlı olduğunda bakılan ki kare serbestlik derecesi oranının da önerilen sınırlarda yani 2:1 ile 5:1 arasında olduğu görülmüştür. Ölçüm modelinin erkekler için uyum indeksleri: $\chi^2(104, S=311)=227,3$, $p<0,001$, GFI: 0,93, AGFI: 0,90, NNFI: 0,95, CFI: 0,96, RMSEA: 0,06'dır. Erkekler için sınanan modelin de anlamlı olması üzerine ki kare serbestlik derecesi oranına bakılmış ve bu oranın da uygun sınırlar içerisinde olduğu görülmüştür

Ölçüm modelinin hemen ardından Şekil 1'de yer alan yapısal model sınanmıştır.

Sınanan yapısal modeldeki ilişkiler Şekil 1'de gösterilmiştir. Yapısal modelin uyum indekslerinin her iki cinsiyet için de iyi olduğu gözlenmiştir. Kadınlar için uyum indeksleri: $\chi^2(103, S=661)=214,5$, $p<0,001$, GFI: 0,96, AGFI: 0,94, NNFI: 0,98, CFI: 0,98, RMSEA: 0,04 iken erkekler için uyum

indeksleri: $\chi^2(103, S=661)=209,5$, $p<0,001$, GFI: 0,94, AGFI: 0,90, NNFI: 0,96, CFI: 0,97, RMSEA: 0,056'dır.

Hem kadınlar hem de erkekler için sınanan model "fazla tanımlanmış" (overidentification) modellerdir. Fazla tanımlanmış modeller yapısal eşitlik model analizlerinde istendik bir tanımlama biçimidir (Şimşek 2007, Byrne 2009).

Model kadınlar için sınandığında, kontrol odağının, kaygılı bağlanma ($\beta = 0,29$, $p<0,001$) tarafından yordandığı ve bu değişkenin kontrol odağındaki varyansın %8'ini açıkladığı ancak kaçınmacı bağlanma ($\beta = 0,06$, $p>0,05$) tarafından yordandığı görülmüştür. Kontrol odağının da depresyonu ($\beta = 0,19$, $p<0,001$), OKB'yi ($\beta = 0,16$, $p<0,001$) ve sosyal kaygıyı ($\beta = 0,15$, $p<0,001$) yordadığı ve kontrol odağının bu değişkenlerde açıkladığı varyansın, sırasıyla %4, %3 ve %3 olduğu görülmüştür. Kaygılı bağlanma ve psikopatoloji belirtileri arasında kontrol odağı üzerinden giden dolaylı etkinin açıkladığı varyans depresyon için %18, OKB için %13 ve sosyal kaygı için %7'dir.

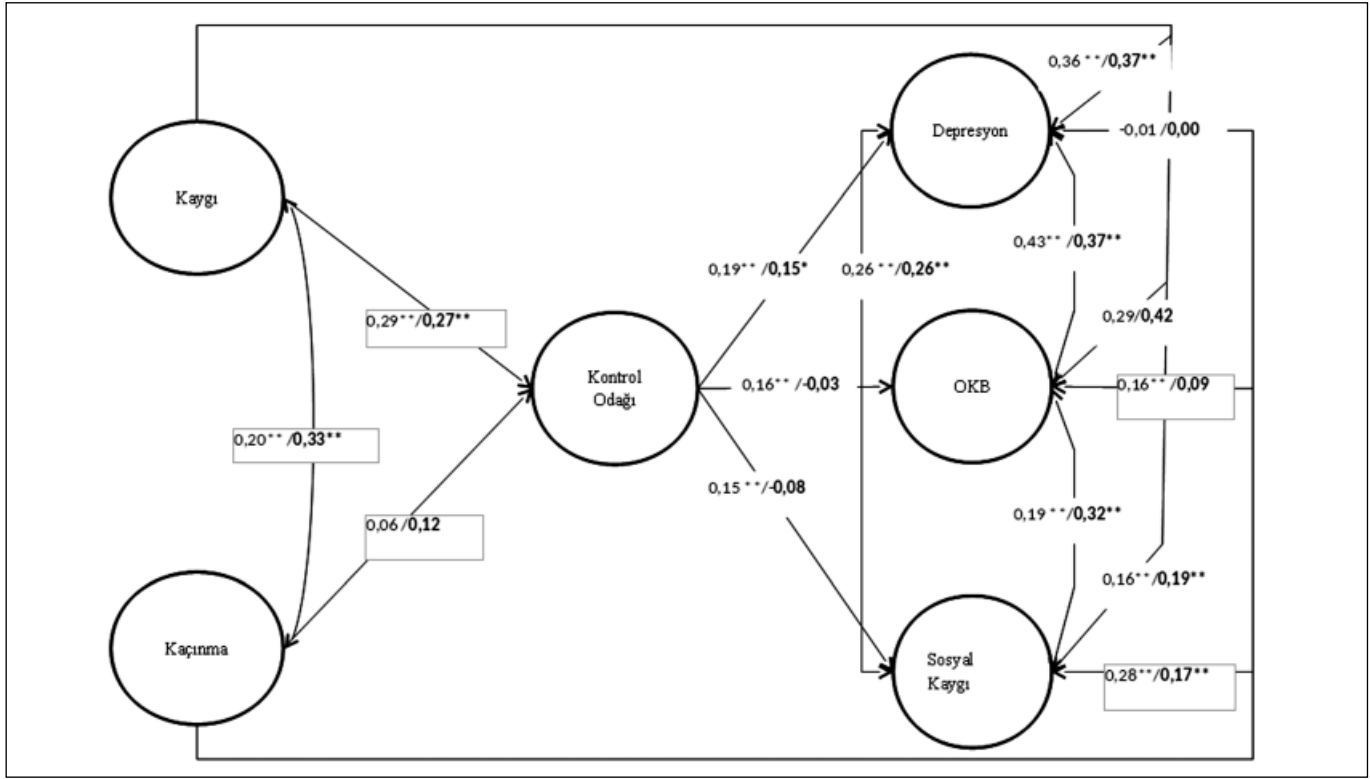
Model erkekler için sınandığında, kontrol odağının, kaygılı bağlanma ($\beta = 0,27$, $p<0,001$) tarafından yordandığı ve bu değişkenin kontrol odağındaki varyansın %7'sini açıkladığı

TABLO 5. Tekrarlayıcı Düşünme Modelinin Aracı Değişken Analiz Sonuçlarının Özetlenmesi: Sobel Testi ve Aracılık Türü.

Cinsiyet	Yordayan değişkenler: Bağlanma boyutu	Aracı değişkenin yordanan değişken (psikopatoloji) üzerindeki rolü					
		Depresyon		OKB		Sosyal kaygı	
		Sobel test	Açıklama	Sobel test	Açıklama	Sobel test	Açıklama
Kadın	Kaygılı bağlanma	7,18*	Kısmi aracı	5,27*	Kısmi aracı	3,70*	Kısmi aracı
	Kaçınmacı bağlanma	-0,71	Aracılık yok	-0,71	Aracılık yok	-0,70	Aracılık yok
Erkek	Kaygılı bağlanma	4,35*	Kısmi aracı	3,16*	Kısmi aracı	2,72*	Kısmi aracı
	Kaçınmacı bağlanma	-1,85	Aracılık yok	-1,71	Aracılık yok	-1,63	Aracılık yok

*p<0,00

OKB: Obsesif kompulsif bozukluk.

ŞEKİL 1. Kontrol Odağı Modeli.

*p<0,05 **p<0,01 Not: Erkeklerle ilişkin değerler şekilde koyu renk ile gösterilmiştir (S Kadın =661, S Erkek =331).

ancak kaçınmacı bağlanma ($\beta = 0,12$, $p > 0,05$) tarafından yordanmadığı görülmüştür. Kontrol odağının da depresyonu ($\beta = 0,15$, $p < 0,05$) yordadığı, ancak OKB'yi ($\beta = -0,03$, $p > 0,05$) ve sosyal kaygıyı ($\beta = 0,08$, $p > 0,05$) yordamadığı görülmüştür. Kontrol odağının depresyon değişkeninde açıkladığı varyansın %2 olduğu görülmüştür. Kaygılı bağlanma ve depresif belirtiler arasında kontrol odağı üzerinden giden dolaylı etkinin açıkladığı varyansın %18 olduğu görülmüştür. Kontrol odağının bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkideki aracı rolünü değerlendirebilmek için Baron ve Kenny'nin (1986) önerdiği basamaklar izlenerek bir dizi aracı değişken analizi yapılmıştır. Buna göre bir değişkenin aracı değişken olarak işlev görüp görmediği dört basamaklı bir ölçüt listesini karşılamasına bağlıdır. Bu ölçütleri sınamak için bir dizi regresyon analizi ve Sobel testi yapmak gereklidir.

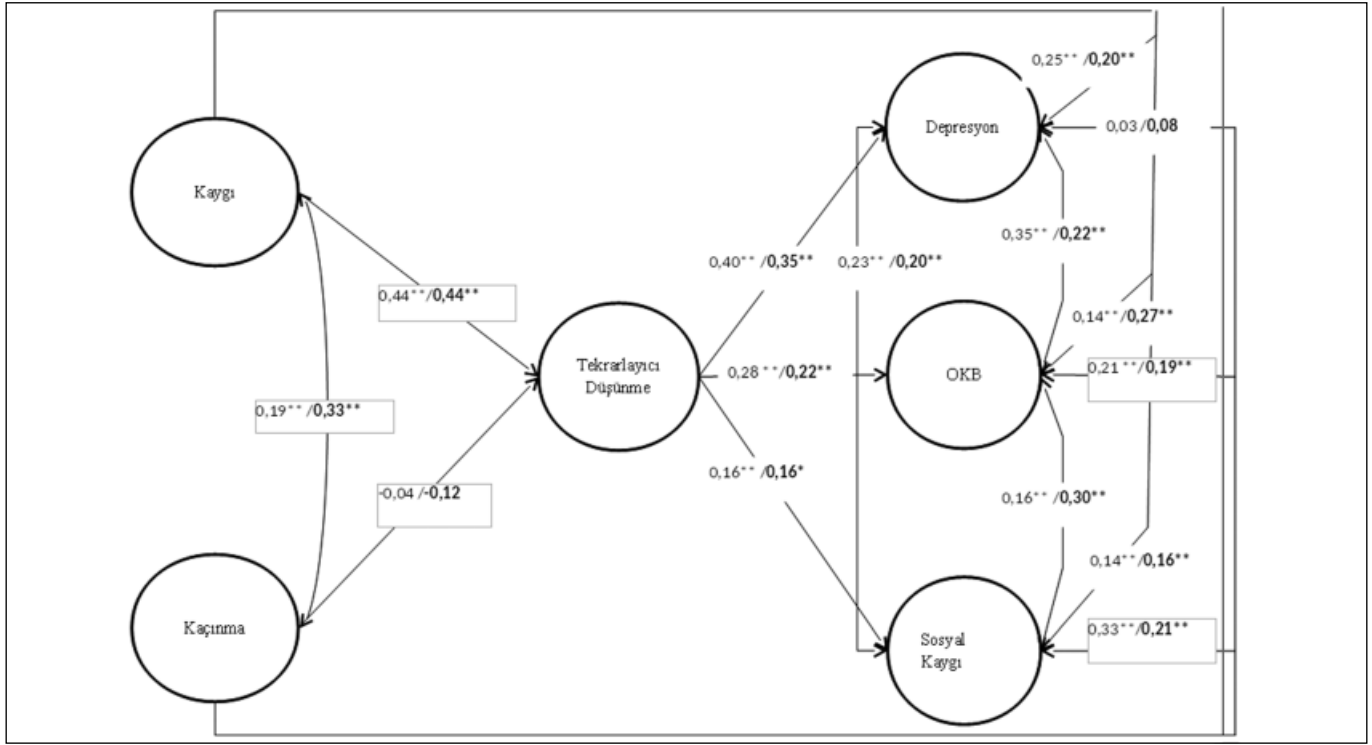
Bu yöntem takip edilerek yapılan analizler sonucunda kontrol odağının bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasında çeşitli şekillerde kısmi ve tam aracı değişken rolleri üstlendiği görülmüştür. Kadın ve erkekler için ayrı ayrı olarak yapılan bu analizlerin sonuçlarını özetlemek üzere aracı rollerin türü ve Sobel testi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tekrarlayıcı düşünme

Yapılan analizlerde ölçüm modellerinin uyum indekslerinin yeterli olduğu görülmüş ve düzeltme yapılmamıştır. Bu durumda ölçüm ve yapısal model birebir örtüşmektedir. Modelin

kadınlar için uyum indeksleri: $\chi^2(104, S=581)=239,4$, $p < 0,001$, GFI: 0,95, AGFI: 0,93, NNFI: 0,97, CFI: 0,98, RMSEA: 0,047'dir. Model anlamlı olduğunda bakılan ki kare serbestlik derecesi oranının da önerilen sınırlarda yani 2:1 ile 5:1 arasında olduğu görülmüştür. Modelin erkekler için uyum indeksleri: $\chi^2(104, S=294)=211,3$, $p < 0,001$, GFI: 0,92, AGFI: 0,89, NNFI: 0,96, CFI: 0,97, RMSEA: 0,059'dur. Erkekler için sınanan modelin de anlamlı olması üzerine ki kare serbestlik derecesi oranına bakılmış ve bu oranın da uygun sınırlar içerisinde olduğu görülmüştür. Kontrol odağı modellerinde olduğu gibi bu modeller de fazla tanımlanmıştır. Sınaması yapılan model Şekil 2'de gösterilmiştir.

Model kadınlar için sınandığında, tekrarlayıcı düşünmenin, kaygılı bağlanma ($\beta = 0,44$, $p < 0,001$) tarafından yordanıldığı ve bu değişkenin tekrarlayıcı düşünmedeki varyansın %19'unu açıkladığı, ancak kaçınmacı bağlanma ($\beta = -0,04$, $p > 0,05$) tarafından yordanmadığı görülmüştür. Tekrarlayıcı düşünmenin de depresyonu ($\beta = 0,40$, $p < 0,001$), OKB'yi ($\beta = 0,28$, $p < 0,001$) ve sosyal kaygıyı ($\beta = 0,16$, $p < 0,001$) yordadığı ve tekrarlayıcı düşünmenin bu değişkenlerde açıkladığı varyansın, sırasıyla %16, %8 ve %3 olduğu görülmüştür. Kaygılı bağlanma ve psikopatoloji belirtileri arasında tekrarlayıcı düşünme üzerinden giden dolaylı etkinin açıkladığı varyans depresyon için %24, OKB için %14 ve sosyal kaygı için %9'dur.

ŞEKİL 2. Tekrarlayıcı Düşünme Modeli.

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ Not: Erkeklerle ilişkin değerler şekilde koyu renk ile gösterilmiştir (S Kadın =581, S Erkek =294).

Model erkekler için sınıandığında, tekrarlayıcı düşünmenin, kaygılı bağlanma ($\beta = 0,44$, $p < 0,001$) tarafından yordandığı ve bu değişkenin tekrarlayıcı düşünmedeki varyansın %19'unu açıkladığı, ancak kaçınmacı bağlanma ($\beta = 0,12$, $p > 0,05$) tarafından yordandığı görülmüştür. Tekrarlayıcı düşünmenin de depresyonu ($\beta = 0,35$, $p < 0,001$), OKB'yi ($\beta = 0,22$, $p < 0,001$) ve sosyal kaygıyı ($\beta = 0,16$, $p < 0,05$) yordadığı ve tekrarlayıcı düşünmenin bu değişkenlerde açıkladığı varyansın, sırasıyla %12, %5 ve %3 olduğu görülmüştür. Kaygılı bağlanma ve psikopatoloji belirtileri arasında tekrarlayıcı düşünme üzerinden giden dolaylı etkinin açıkladığı varyans depresyon için %19, OKB için %17 ve sosyal kaygı için %10'dur.

Aracı rolleri tespit edebilmek amacıyla kontrol odağı modelinde olduğu gibi Baron ve Kenny'nin (1986) önerileri takip edilmiş ve yapılan analizler sonucunda tekrarlayıcı düşünmenin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasında çeşitli şekillerde kısmi ve tam aracı değişken rolleri üstlendiği görülmüştür. Kadın ve erkekler için ayrı ayrı olarak yapılan bu analizlerin sonuçlarını özetlemek üzere aracı rollerin türü ve Sobel testi sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir.

TARTIŞMA

Çalışmamızda, alan yazında sıkça tekrarlanan bağlanma örüntüleri ve psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkiye bilişsel bakış açısıyla yaklaşarak söz konusu ilişkide yer alabilecek bilişsel aracı değişkenlerin belli bazılarının incelenmesi

amaçlanmıştır. Bu doğrultuda öncelikli olarak bilişsel esneklik kavramının aracı rolü rapor edilmiş (bk. Dağ ve Gülüm 2013) ve incelenen diğer iki değişken olan kontrol odağı ve tekrarlayıcı düşünme ise bu çalışmada ele alınmıştır. Böylece alan yazında daha önce eksik bırakılmış olan aracı değişken analizlerinin bir kısmı tamamlanmıştır. Yazım alanındaki darlık nedeniyle analiz sonuçları, özellikle ele alınan bilişsel değişkenler bağlamında tartışılacaktır.

Bağlanma örüntülerinde gözlenen cinsiyet farkı (Schmitt ve ark. 2003, Matsuoka ve ark. 2006) ve örneklemimizdeki kadın erkek oranının analizler için yeterli ancak denk olmaması nedeniyle her iki model de kadın ve erkekler için ayrı ayrı sınıanmıştır. Ayrıca örneklemimizde tekrarlayıcı düşünme ölçeğini doldurmayan katılımcıların sayısının göz ardı edilemeyecek kadar çok olması nedeniyle kontrol odağının sınıandığı model ve tekrarlayıcı düşünmenin sınıandığı model yine birbirinden ayrı olarak ele alınmıştır. Bilişsel değişkenlerinin tümünün ayrı ayrı ele alınmasının bir diğer nedeni de yapılan analiz sonuçlarının daha net bir şekilde yorumlanmasına olanak sağlamaktır.

Yapısal eşitlik modeli analizlerinin sonuçları her iki modelin, her iki cinsiyet için de oldukça iyi uyum indeksleri olduğunu göstermiştir. Özellikle kontrol odağının incelendiği modelin sonuçları, analizlerin kadın ve erkekler için ayrılmış olmasının doğru bir karar olduğunu göstermektedir. Analizlerin cinsiyet farkı gözeterek yapılmasının doğru olduğu bir önceki çalışmamızda da karşımıza çıkan bir bulgudur (Dağ ve Gülüm 2013).

Kontrol odağı modelimizde bağlanma ve psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkiler bağlamında ortaya çıkan farklılaşmalara ilişkin tartışmalar aynı örneklemin analiz edildiği bir önceki çalışmamızda (Dağ ve Gülüm 2013) ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bu nedenle kontrol odağı değişkeni, bu makalede sadece aracı değişken rolü çerçevesinde tartışılacaktır.

Kaçınmacı bağlanma hem kontrol odağı hem de tekrarlayıcı düşünme modellerinde, her iki cinsiyet için de aracı değişkenlerle ilişkili bulunmamıştır. Buna rağmen model içerisinde tutulmasının nedeni ise kaygılı bağlanma ile gösterdiği anlamlı ilişkidir. Kaçınmacı bağlanmanın aracı değişkenlerle ilişkisiz çıkması model içerisinde göz ardı edilmesi gerektiğini göstermemektedir. Ancak kaçınmacı bağlanma, duyguları bastırma ya da duygu ifadelerinin engellenmesiyle ilişkili olduğundan (Sümer ve ark. 2009) bu bağlanma türünün diğer değişkenlerle anlamlı ilişkiler göstermemiş olması da anlaşılır bir durumdur. Erken dönem bağlanma deneyimleri sonucunda duygularını bastırmayı öğrenmiş bir bireyin, bilişsel özelliklerine ya da psikopatoloji belirtilerine ilişkin olarak açık bilgiler vermemesi ya da bu özelliklerine ilişkin farkındalığının olmaması bu duruma neden olmuş olabilir.

Kontrol odağı değişkeninin, erkekler için sınanan model içerisinde OKB ve sosyal kaygı ile ilişkili çıkmadığı ancak bu anlamlı olmayan ilişkinin kadınlar için sınanan modelde anlamlı olduğu görülmüştür. Bahsi geçen cinsiyet farklılaşmasının nedeni, çalışmadaki kadın sayısının erkek sayısından çok daha fazla olması ile ilişkili olabileceği gibi, alan yazında sıklıkla vurgulanan ve kontrol odağı söz konusu olduğunda kadın ve erkekler arasında ortaya çıkan farklılaşmaya bağlı olarak ortaya çıkmış olabilir (Sherman ve ark. 1997). Söz konusu bu farklılaşmanın kontrol odağının alt boyutlarıyla ilişkili olabileceği düşünülebilir. Örneğin kontrol odağının sosyal alt boyutunun kadın ve erkekler arasındaki farklılaşmasının, kadınların sosyal ağlarının daha geniş olmasından kaynaklanıyor olabileceğine dair tartışmaların olduğu bilinmektedir (Sherman ve ark. 1997). Ancak çalışmamızda kontrol odağı tek bir boyut olarak ele alındığından elde edilen bulguları bu şekilde değerlendirmek mümkün olmamıştır.

Kontrol odağı modelinde ortaya çıkan cinsiyet farklılaşması, doğal olarak, aracı değişken analizi sonuçlarına da yansımıştır. Aracı değişken analizi ve bir dizi Sobel testinin sonuçları göstermiştir ki kadınlar için sınanan modelde, kontrol odağı, kaygılı bağlanma ve her üç psikopatoloji belirti kümesi arasındaki ilişkide çeşitli düzeylerde kısmi aracı değişken rolleri üstlenmektedir. Kısmi aracılığa bağlı olarak açıklanan varyanslar % 8 ile 22 arasında değişmekte ve ileride yapılacak çalışmalarda kontrol odağının da hesaba katılması gerektiğine dair önemli bulgular sunmaktadır.

Erkekler için sınanan modelde kontrol odağı ile OKB ve sosyal kaygı arasında anlamlı ilişkiler bulunmadığından bu değişkenler için aracı değişken analizleri yapılmamıştır. Ancak kaygılı bağlanma ve depresif belirtiler arasındaki

ilişkide kontrol odağının kısmi aracı rolü olduğu ve bu aracılığın açıkladığı varyansın kadınlardakine oldukça yakın olduğu görülmüştür.

Tekrarlayıcı düşünmenin sınındığı modelde anlamlı yollar ve aracılık durumları açısından cinsiyetler arasında fark gözlenmemiştir. Ancak erkeklerin yer aldığı modeldeki ilişki değerlerinin kadınların sınındığı modele oranla görece düşük olduğu da görülmektedir. Ortaya çıkan bu farklılaşma analiz edilen kadın ve erkeklerin sayısının denk olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

Analiz sonuçları tekrarlayıcı düşünmenin kaygılı bağlanma ve her üç psikopatoloji belirti kümesi arasındaki ilişkide, hem kadınlar hem de erkekler için kısmi aracı roller üstlendiğini göstermiştir. Sobel testi sonuçları söz konusu aracı rollerin açıkladığı varyansların oldukça büyük olduğunu göstermiştir. Açıklanan en büyük varyansın tekrarlayıcı düşünme ve depresif belirtiler arasında olması tekrarlayıcı düşünme kavramının neden ilk olarak depresyonla ilişkili olarak düşünülmüş (Nolen-Hoeksema 1991) olabileceğine dair fikirler vermektedir. Ancak her üç psikopatoloji belirti kümesinin de model içerisindeki önemli rolleri, McEvoy ve arkadaşlarının (2010) tekrarlayıcı düşünme durumunun tanılardan bağımsız olarak var olduğuna dair iddialarını destekler niteliktedir.

Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın da belirli sınırlılıkları vardır. Dağ ve Gülüm'de (2013) de belirtilen sınırlılıklara ek olarak, yukarıda da açıkladığımız gibi bilişsel değişkenleri farklı modellerde ele almak sonuçların daha yalın bir şekilde ortaya konması açısından faydalı olsa da, söz konusu bilişsel değişkenlerin birbirleriyle olan etkileşimini görmek mümkün olamamıştır. Elde edilen verileri farklı modellerde ele almamızın bir diğer nedeni de önemli sayıda katılımcının söz konusu bilişsel değişkenlerden biri olan tekrarlayıcı düşünmeye ilişkin ölçeği doldurmamış olmasıdır. Sonuç olarak, elde edilecek olan bulguları değerlendirmek ve o bulgulardan çıkarımlar yapabilmek zor olsa da bütün bu değişkenlerin bir arada yer aldığı bağlantı analizlerine de ihtiyaç vardır.

Örnekleminizdeki cinsiyet dağılımının çok dengeli olmaması da araştırmamızın bir başka sınırlılığıdır. Bunun haricinde, yukarıda da belirtildiği gibi, örnekleminiz içerisinde TDÖ'yü doldurmayan katılımcıların varlığı da dikkat çekmiştir. Ancak bu katılımcıların durumunu daha iyi analiz edebilmek amacıyla tarafımızdan ek çalışmalar yapılmış, TDÖ dolduran ve doldurmayan grupların bağlanma örüntüleri ve psikopatoloji belirtileri açısından birbirlerine göre konumları ayrıca incelenmiştir (Gülüm ve Dağ 2013).

Çalışmamızda model geliştirme izlemi kullanılmıştır ve bu nedenle de bilişsel model çerçevesine sadık kalarak, kuramsal olarak uygun olduğu düşünülen bir model sınanmıştır. Ancak bundan sonraki çalışmalar alternatif modeller izlemine kullanarak olası farklı açıklamaları da ele almalı ve "bilişsel kuram"ın doğasına uygun olarak söz konusu bilişsel değişkenlerin başka nasıl roller üstlendiğini de değerlendirmelidir.

Burada ele alınan bilişsel değişkenler ile daha önce ele aldığımız bilişsel esneklik değişkenini (Dağ ve Gülüm 2013) bir arada değerlendirdiğimizde, “bilişsel kuram”dan temel lenerek öne sürdüğümüz, bağlanma ve psikopatoloji arasında bilişsel değişkenlerin aracı roller üstelenebileceğine dair

KAYNAKLAR

- Abbott MJ, Rapee RM (2004) Post-event rumination and negative self-appraisal in social phobia before and after treatment. *J Abnorm Psychol* 113:136-44.
- Ainsworth MDS (1989) Attachments beyond infancy. *Am Psychol* 44:709-16.
- Arkar H, Şafak C (2004) Klinik bir örnekleme Beck Depresyon Envanteri'nin boyutlarının araştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi* 19:117-23.
- Bayramkaya E (2009) Sosyal fobi belirtileri, yetişkin bağlanma boyutları ve kişilerarası ilişki biçimleri arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Baron RM, Kenny DA (1986) The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *J Pers Soc Psychol* 51:1173-82.
- Beck JS (1995) Cognitive Therapy: Basics and Beyond, N Hisli Şahin (çev.), Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Bowlby J (1969) Attachment and Loss: Volume 1. Attachment. New York, Basic Books,
- Bowlby J (1973) Attachment and Loss: Volume 2. Separation. New York, Basic Books,
- Bretherton I (1995) The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Dev Psychol* 28:759-75.
- Byrne BM (2009) Structural Equation Modelling With LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic Concepts, Applications and Programming. New York, Psychology Press.
- Cheng C, Shu-fai C, Hin-man Chio J ve ark. (2013) Cultural Meaning of Perceived Control: A Meta-Analysis of Locus of Control and Psychological Symptoms Across 18 Cultural Regions. *Psychol Bull* 139:152-88.
- Dağ İ (2002) Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi* 17:77-90.
- Dağ İ (1992) Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. *Psikoloji Dergisi* 7:1-9.
- Dağ İ, Gülüm İV (2013) Yetişkin bağlanma örüntüleri ile psikopatoloji belirtileri arasındaki ilişkide bilişsel özelliklerin aracı rolü: Bilişsel esneklik. *Türk Psikiyatri Derg* 24(4): 240-7.
- Erol N, Savaşır I (1988) Maudsley Obsesif Kompulsif Soru Listesi'nin Türkçe uyarlaması. 26. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Ankara.
- Fraley RC, Shaver PR (2000) Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Rev Gen Psychol* 4:132-54.
- Gülüm İV, Dağ İ (2013) Bir ölçek çalışmasında Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeğini seçici olarak atlamak bir başa çıkma stratejisi olabilir mi? *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi* 2:89-97.
- Gülüm İV, Dağ İ (2012) Tekrarlayıcı Düşünme Ölçeği ve Bilişsel Esneklik Envanteri'nin Türkçeye uyarlanması, geçerliliği ve güvenirliği, *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 13:216 -23.
- Hall RJ, Snell AF, Singer Foust M (1999) Item parceling strategies in SEM: Investigating the subtle effects of unmodelled secondary constructs. *Organizational Research Methods* 2:233-56.
- Heimberg RG, Horner KJ, Juster HR (1999) Psychometric properties of the Liebowitz Social Anxiety Scale. *Psychol Med* 29:199-212.
- Hisli N (1988) Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji Dergisi* 6:118-26.
- Hisli N (1989) Beck Depresyon Envanteri'nin üniversite öğrencileri için geçerliği, güvenirliği. *Psikoloji Dergisi* 7:3-13.
- Hooper D, Coughlan J, Mullen M (2008) Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *The Electronic Journal of Business Research Methods* 6:53-60.
- hipotezimizin büyük oranda doğrulandığını söylemek mümkündür. Özetle, incelenen bilişsel değişkenlerin bağlanma ve psikopatoloji arasındaki ilişkide oldukça önemli roller üstlendiği söylenebilmektedir.
- Inozu M, Yorulmaz O, Terzi S (2012) Locus of control in obsessive-compulsive (OC) and depression symptoms: the moderating effect of externality on obsessive-related control beliefs in OC symptoms. *Behav Change* 29:148-63.
- Liu Q, Nagata T, Shono M ve ark. (2009) The effects of adult attachment and life stress on daily depression: A sample of Japanese university students. *J Clin Psychol* 65:639-52.
- Matsuoka N, Uji M, Hiramura H ve ark. (2006) Adolescents' attachment style and early experiences: a gender difference. *Archives of Women's Mental Health* 9:23-9.
- McEvoy PM, Mahoney AEJ, Moulds ML (2010) Are worry, rumination, and post-event processing one and the same? Development of the repetitive thinking questionnaire. *J Anxiety Disord* 24:509-19.
- Moulds ML, Kandris E, Starr S ve ark. (2007) The relationship between rumination, avoidance and depression in a non-clinical sample. *Behav Res Ther* 45:251-61.
- Myhr G, Sookman D, Pinard G (2004) Attachment security and parental bonding in adults with obsessive-compulsive disorder: a comparison with depressed out-patients and healthy controls. *Acta Psychiatr Scand* 109:447-56.
- Nolen-Hoeksema S (1991) Responses to depression and their effects on the duration of depressive episodes. *J Abnorm Psychol* 100:569-82.
- Nolen-Hoeksema S (2000) The role of rumination in depressive disorders and mixed anxiety/depressive symptoms. *J Abnorm Psychol* 109:504-11.
- Rotter JB (1966) Generalized expectancies for internal vs. external control of reinforcement. *Psychol Monographs* 80:1-28.
- Rotter JB (1975) Some problems and misconceptions related to the construct of internal versus external control of reinforcement. *J Consult Clin Psychol* 43:56-7.
- Sabancıoğlu O, Berkem M (2006) Relationship between attachment style and depressive symptoms in postpartum women: findings from Turkey. *Türk Psikiyatri Derg* 17:252-8.
- Sanavio E, Vidotto G (1985) The components of the Maudsley Obsessional Compulsive Questionnaire. *Behav Res Ther* 26:659-62.
- Selçuk E, Günaydın G, Sümer N ve ark. (2005) Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın ilişkilerde yaşananlar envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları* 8:1-11.
- Sherman AC, Higgs GE, Williams RL (1997) Gender differences in the locus of control construct. *Psychol Health* 12:239-48.
- Schmitt DP, Alcalay L, Allensworth M ve ark. (2003) Are men universally more dismissing than women? Gender differences in romantic attachment across 62 cultural regions. *Pers Relat* 10:307-31.
- Soykan Ç, Özgüven HD, Gençöz T (2003) Liebowitz Social Anxiety Scale: The Turkish Version. *Psychol Rep* 93:1059-69.
- Sümer N, Ünal S, Selçuk E ve ark. (2009) Bağlanma ve psikopatoloji: Bağlanma boyutlarının depresyon, panik bozukluk ve obsesif-kompulsif bozuklukla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi* 24:38-45.
- Şimşek ÖF (2007) Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve Lisrel Uygulamaları. Ankara, Ekinoks, s.29.
- Thompson RJ, Mata J, Jaeggi SM ve ark. (2010) Maladaptive coping, adaptive coping, and depression symptoms: Variations across age and depressive state. *Behav Res Ther* 48:459-66.
- Yook K, Keun Hyang K, Suh SY ve ark. (2010) Intolerance of uncertainty, worry, and rumination in major depressive disorder and generalized anxiety disorder. *J Anxiety Disord* 24:623-8.